

Initiativärende mot Polismyndigheten i Södermanlands län, närrpolisområde Nyköping, med anledning av handläggningen av vissa kriminal- och trafikärenden

---

Initiativet

I samband med en inspektion vid Polismyndigheten i Södermanlands län, närrpolisområde Nyköping, i november 2004 granskades bl.a. kriminal- och trafikärenden. Vid denna granskning uppmärksammades 33 kriminalärenden (ej ungdomsärenden) och två trafikärenden i vilka handläggningstiden kunde ifrågasättas. I dessa ärenden hade inga synbara utredningsåtgärder vidtagits under minst ett års tid.

Under inspektionen inhämtades upplysningar från utredningschefen, inspektören AA, om de bevakningsrutiner som fanns vid närrpolisområdet och om den aktuella ärendebalansen enligt följande.

Vid utredningsavdelningen tjänstgör förutom AA elva utredningsmän, varav åtta arbetar heltid och tre deltid. Fyra av dessa utredningsmän ingår i en s.k. jourgrupp. Därutöver finns det två utredningsassistenter, varav en arbetar deltid. Sedan maj 2004 är han ensam förundersökningsledare på avdelningen. Dessförinnan fanns det ytterligare en utredningsman som också var polisiär förundersökningsledare. Det finns emellertid tre stationsbefäl som fungerar som förundersökningsledare på icke kontorstid och som hjälper till i en del utredningar. Vidare hjälper annan polispersonal och civilanställda i viss mån till med utredningsarbete. Avdelningen är uppdelad i två utredningsteam: våld och stöld/bedrägeri. Till vardera teamet är två åklagare knutna. Var fjortonde dag träffas respektive team och går igenom de ärenden som behöver dryftas med åklagarna; det kan vara både polis- och åklagarledda ärenden. Vidare har åklagarna sina tjänsterum i samma byggnad, vilket också underlättar arbetet. Samarbetet med åklagarna fungerar således mycket bra. Det finns ca 860 öppna kriminalärenden, varav ca 790 ligger på handläggare och ca 70 ärenden i den outdelade balansen. AA är förundersökningsledare i ca 300 ärenden. Under hösten 2004 har man påbörjat s.k. masskallelser till förhör under fyra tillfällen och det är meningen att detta skall fortsätta under nästkommande år. Det finns inte några särskilda utarbetade kontroll- och bevakningsrutiner på avdelningen. AA brukar en gång per år ta fram listor på gamla ärenden. Han gör dock inte någon regelbunden genomgång av den outdelade balansen.

För ytterligare information hänvisas till JO:s protokoll fört vid inspektionen (dnr 4689-2004, protokollet finns på JO:s hemsida www.jo.se).

Jag beslutade att ta upp polismyndighetens handläggning av de aktuella ärendena och vad som kommit fram om bevakningsrutiner m.m. till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över

- orsaken till att ett stort antal ärenden vid närpolisområde Nyköping hade legat lång tid utan att några åtgärder hade vidtagits i dem,
- vilka åtgärder polismyndigheten hade vidtagit och/eller kommer att vidta för att komma till rätta med de långa handläggningstiderna.

Vidare anmodades polismyndigheten att redovisa sin syn på vad som hade kommit fram vid inspektionen om de bevakningsrutiner som tillämpades vid närpolisområde Nyköping.

Polismyndigheten kom in med ett yttrande jämte upplysningar enligt bl.a. följande.

Förklaring

Närpolischefen uppger att det trots generella påpekanden från honom och närpolisområdets utredningschef till handläggarna, inte vidtagits åtgärder i tillräcklig utsträckning i de aktuella ärendena. Det har poängterats att ärenden inte får ligga obearbetade oaktat de ej angetts prioritet. Resursläget har dock varit extra ansträngt under år 2004. Under maj tvingades myndigheten omplacera den person som innehade uppdraget som förundersökningsledare och biträde till utredningschefen. Resurs- och kompetensbortfallet har sedan lösts med tillfälliga "vikariat". Till följd av detta fick utredningschefen ta på sig stor börda vad gäller förundersökningsledning, ärendefördelning och handläggarsöd.

Det ansträngda resursläget, i vilket ingår problematiken att stundtals förstärka den yttre polisverksamheten med personal från utredningsverksamheten för att klara utryckningsverksamhet, i kombination med kontinuerligt stort inflöde av nya ärenden, medförde en ökning av utredningsbalanserna från ca 600 K-ärenden vid årsskiftet 2003- 2004, till ca 900 K-ärende efter sommaren 2004. Inflödet av nya ärenden, varav många prioriterade av olika skäl, medförde att gamla ärenden blev ännu äldre. Handläggningen av äldre, icke prioriterade, ärenden kunde inte genomföras i tillräcklig utsträckning. Närpolischefen vill dock påpeka att handläggare säger sig haft kontakter i vissa ärenden med målsägande men att detta inte noterats. Som skäl anges att tidigare noterades detta direkt i aktomslagen – nuvarande rutiner anger att detta skall göras i det datoriserade utredningssystemet (DurTvå) och att det glöms bort i ibland.

Närpolischefens åtgärder med anledning av aktuella brister och resursproblematik, har i huvudsak inriktats mot att uppfylla resursbortfall i utredningsverksamheten, handläggarnivån, samt kompensera kompetensbortfall vad gäller förundersökningsledning. När det allmänna resursläget vid närpolisområdet medgett det, har personal tillfälligt förts över till utredningsverksamheten. Stöd till utredningschefen har tillförts i form av tillfälliga omplaceringar av personal som bedömts ha kompetens för förundersökningsledning. För att bringa ner antalet K-ärenden i balans och därmed nå ett mer rationellt och hanterbart utredningsläge, har "masskallningskvällar" med stor insats av personal från närpolisområdet genomförts. Vid dessa tillfällen har ett större antal ärenden kunnat handläggas/slutföras. Ärendebalansen har kunnat minska till 700 K-ärenden vid årsskiftet 2004- 2005. Målet är att minska den ytterligare.

Åtgärder

Generellt arbetar polismyndigheten kraftfullt för att förbättra utredningsverksamheten på alla plan. De åtgärder som vidtas är;

1. PNU – Polisens Nationella Utredningskoncept – införs under ledning av en särskild styrgrupp och under intensifierad uppföljning,
2. Fu-ledning – Vid myndigheten har särskilda förundersökningsledare tillsatts. Tjänstgör under större del av dygnet. Tillskapats för att primärt säkerställa förundersökningsledning efter kontorstid och då som särskild kompetens till vakthavande befäls förfogande.
3. Utbildningsinsatser har genomförts – genomförs – för utbildning av ytterligare förundersökningsledare. En utbildning för all polispersonal, om bl.a. förstahandsåtgärder vid brottsutredning, planeras kunna genomföras med början år 2005.
4. Utökad kontroll av utredningsverksamheten införs genom att personalförstärkning till Närpolisavdelningens stab skett, vilket medger att avdelningens kontroll- och uppföljningsmöjligheter ökar.
5. Myndighetens inspektionsverksamhet och enheternas egenkontroll kommer att fokuseras i större utsträckning mot utredningsverksamhet under år 2005.

Konkret vad gäller utredningsverksamhet vid närpolisområde Nyköping med anledning av de vid inspektionen påtalade bristerna vad gäller handläggning av K-ärenden, har en fördjupad dialog mellan avdelningschefen och närpolischefen lett till följande åtgärder;

1. I de vid inspektionen uppmärksammade ärendena, där brister i handläggningen förelegat, har åtgärder inletts omedelbart.
2. En genomlysning av ärendeflödesrutiner, administration, förundersökningsdirektiv och ärendefördelning har inletts i syfte att säkerställa, och dokumentera, rutiner som tillfredsställer kraven på rationalitet, effektivitet och rättssäkerhet. Beräknas vara klart i samband med inrättande av en beredningsgrupp för ärendehantering och förundersökningsledning vid utredningsenheten och i samband med tillträdet av ny utredningsansvarig. Skall vara klart mars 2005.
3. En skärpning av egenkontrollen, närpolischefens och utredningschefens kontroll och uppföljning av utredningsverksamheten, genomförs med omedelbar verkan. Kontrollen och dess omfattning skall omfatta minst det som anges i myndighetens tjänsteföreskrift för detta.
4. Närpolischefen, som ingår i myndighetens projektgrupp för en förbättrad utredningsverksamhet inom ramen för PNU, har att "på hemmaplan" snabbt omsätta beslutade förbättrings- och utvecklingsåtgärder.
5. Processen med att ta fram en efterföljare till den avgående utredningschefen skall påskyndas. Ny utredningschef beräknas finnas på plats under mars 2005.

Bedömning

Polismyndigheten finner att de påtalade bristerna är oacceptabla, men samtidigt att förklaringen står att finna i flera olyckliga omständigheter; personal- och därmed kompetensbortfall vid ledningsfunktionen för utredningsverksamheten och att flera utredare erhållit tjänster på andra enheter, samt svårigheten att ens tillfälligt resursförstärka med hänsyn till en pressad resurssituation för den yttre verksamheten. En pressad resurssituation som gällt generellt för myndigheten och som försvärats av de snabbt och ständigt ökande kraven på polisresurser vid Stockholm Skavsta flygplats.

Polismyndigheten bedömer att de omfattande åtgärder som redovisas ovan är tillräckliga för att säkerställa att kraven enligt rättegångsbalkens 23 kap § 4, om att en förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger,

uppfylls. Även dokumentationskraven enligt förundersökningskungörelsens § 20 kommer noggrant följas upp i den intensifierade kontrollverksamheten.

Rättslig reglering

De grundläggande reglerna om förundersökning finns i 23 kap. rättegångsbalken (RB) och förundersökningskungörelsen (1947:948) FUK.

Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom behövliga direktiv för arbetet (1 a § andra stycket FUK).

En förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned (23 kap. 4 § andra stycket RB).

Bedömning

Under senare år har JO i ett stort antal ärenden kritiserat polisen för långa handläggningstider i den brottsutredande verksamheten, framför allt i förundersökningar som rör de s.k. vardagsbrotten. Till följd härav har JO i olika sammanhang haft anledning att fästa statsmakternas uppmärksamhet på de brister i polisens arbete som iakttagits vid inspektioner och i klagomålsärenden (se t.ex. JO 2002/03 s. 98 och JO 2004/05 s. 16).

I en skrivelse till Justitiedepartementet har JO också gjort vissa principiella uttalanden om polisens brottsutredande verksamhet enligt följande. En väl fungerande utredningsverksamhet har en betydande brottsförebyggande effekt och den bidrar därmed till tryggheten i samhället. Att anmälda brott utreds på ett kompetent sätt inom rimlig tid är vidare en förutsättning för att målsägandenas intressen skall kunna tillvaratas och är också av grundläggande betydelse för allmänhetens förtroende för polisen. Många människor får sin första kontakt med polisen i samband med att de utsätts för brott, t.ex. en misshandel eller ett bostads- eller bilinbrott, och det sätt på vilket en brottsanmälan handläggs blir ofta bestämmande för anmälarens fortsatta syn på polisen och rättssamhället. Det ligger även i en för brott utpekad persons intresse att polisens handläggning inte drar ut på tiden. Det är därför av största vikt att utredningsverksamheten ges tillräckliga resurser och att de enheter inom polisväsendet som sysslar med brottsutredning är organiserade på ett ändamålsenligt sätt. Av avgörande betydelse för möjligheterna att bedriva en effektiv och rättssäker verksamhet är vidare att den personal som arbetar med brottsutredning har den utbildning och kompetens i övrigt som uppgiften kräver (JO 2002/03 s. 98).

Även vid den nu aktuella inspektionen vid närpolisområde Nyköping framkom det, som framgått, brister i utredningsverksamheten. Den allvarligaste bristen var att i ett mycket stort antal kriminalärenden inga utredningsåtgärder hade vidtagits under minst ett års tid. Vad gäller bevakningen av ärendena vid utredningsavdelningen upplystes det vid inspektionen att det inte fanns några särskilda utarbetade kontroll- och bevakningsrutiner. AA brukade en gång per år ta fram listor på gamla ärenden.

Han gjorde inte någon regelbunden genomgång av den outdelade balansen vid utredningsavdelningen. Jag vill med anledning härav framhålla det angelägna i att det vid en utredningsavdelning finns väl utarbetade rutiner för bevakning och kontroll av ärenden.

Polismyndighetens handläggning av kriminalärendena uppfyller naturligtvis inte det skyndsamhetskrav som läggs fast i 23 kap. 4 § RB. Som förklaring till de långa handläggningstiderna har i huvudsak hänvisats till bristande personalresurser och till förändringar i ledningen för utredningsverksamheten.

De konstaterade bristerna kan säkerligen till viss del förklaras med att utredningsavdelningen inte har haft tillräckliga personella resurser. Vidare är det naturligtvis viktigt att utredningspersonal i likhet med annan personal har den kunskap och erfarenhet som arbetsuppgiften kräver (jfr 3 kap. 6 a § polisförordningen, 1998:1558). Jag vill emellertid framhålla att jag i detta ärende saknar underlag för att bedöma kompetensen hos nu berörd personal.

Det övergripande ansvaret för verksamheten vid en utredningsavdelning vilar på avdelningens chef. Det ankommer således på honom att se till att verksamheten bedrivs lagenligt och effektivt samt att informera närmast högre chef, om han gör den bedömningen att verksamheten, t.ex. på grund av underbemanning eller bristande kompetens hos utredningspersonalen, inte kan bedrivas på ett godtagbart sätt. Ytterst vilar enligt 6 § verksförordningen (1995:1322) (jfr 1 kap. 7 § polisförordningen) ansvaret för verksamheten vid en polismyndighet på länspolismästaren i dennes egenskap av myndighetens chef. Enligt 7 § första stycket verksförordningen ankommer det på myndighetschefen att se till att verksamheten bedrivs författningsenligt och effektivt.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att det finns anledning att rikta allvarlig kritik mot polismyndigheten för dess sätt att bedriva utredningsverksamheten vid närpolisområde Nyköping. Att i ett stort antal ärenden inga som helst utredningsåtgärder har vidtagits under så lång tid som det här är fråga om är, som polismyndigheten också anfört, oacceptabelt. Jag noterar med tillfredsställelse att polismyndigheten har vidtagit omfattande åtgärder för att komma till rätta med problemen vid utredningsverksamheten vid närpolisområdet.

Till uppföljning av detta beslut önskar jag ta del av närpolisområdets utredningsstatistik per den 1 juli 2005.

Ärendet avslutas.